

2739

~~2769 F16~~

060-4711

ASMUS omnia sua SECUM portans,

of

alle de werken

van den

Wandsbecker Bode.

II.

Amsterdam
Bij W. Holtrop, 1790.

☞ Bekeering - geschiedenis van —

De mensch is zeker meer dan een dier, evenwel hij is ook een dier, en heeft dierlijke toevalligheden. Dat is te zeggen, hij hangt meer of min van zijne tegenwoordige omstandigheden af, en is aan de zinlijke indrukken gehecht, die hem tegenwoordig zijn, en oordeel derhalven, wanneer zijne omstandigheden veranderen, en hij andere indrukken ontvangt, van de voorige anders, dan hij te vooren, uit hoofde van nabijheid, gewoonte, en het gewoel van zijne zinnen en hartstogten oordeelen kon; of: zijne denkwijze kan van het ééne punt der peripherie tot het tegengestelde overgaan, en weder tot

het voorige punt te rug keeren, wanneer de omftandigheden hem den boog daar toe trekken. En deze veränderingen zijn juist niet altijd iet groots of belangrijks bij den mensch; maar die merkwaardige katholieke transcendentale verandering, waar door de geheele cirkel onherftelbaar verbroken wordt, en alle wetten der *psychologie* ijdel en nutteloos worden, waar door de rok van vellen uitgetrokken, ten minften omgekeerd wordt, en den mensch als fchubben van de oogen vallen, is zoo iet, dat elk, die eeniger mate bewustheid heeft van den adem in zijnen neuze, vader en moeder verlaat, indien hij daar omtrent iet zekers hooren en vernemen kan.

Bijkans alle *systema's*, die de menfchen zich van *goed* en *kwaad* maaken, zijn *ephemera*, kinderen van de tegenwoordige omftandigheden, met welken

zij ook weder den geest geven; en het is een heel zeldzaam geval, dat iemand het *systema*, welk hij zich gevormd heeft, onder tegengestelde omstandigheden, getrouw blijft. Men kan derhalven altijd gewis tien tegen één wedden, dat een misdaadige, die op den hals gevangen zit, in de gevangenis andere gevoelens omtrent goed en kwaad ontdekken zal, dan hij te vooren deedt, eer hij vast raakte, en toen hij nog op de opene meir voer; gevolglijk hebben de verhalen van zulke bekeeringen niet veel om het lijf, en het is gelukkig, dat de godsdienst zulke misdaadigen en hunne geschiedenisfen in allen gevalle tot een bewijs van zijne waarheid wel misfen kan. Over het geheel is het niet te begrijpen, waartoe men zich met de vrijgeesten en twijfelers zoo wijdlopig in *demonstratiën* inlaat, en van hunne vrijgeesterij en twij-

felzucht zoo veel ophels maakt, *Christus* zegt kort en goed: „ Die mijn woord „ bewaart, die zal bekennen, of mijne „ leer van God is.” Die deze proef niet nemen kan, of nemen wil, die behoorde eigenlijk, indien hij een redelijk en billijk mensch was of heeten wilde, geen woord voor noch tegen het christendom te zeggen; en is hij evenwel zoo zwak en verwaand, dat hij, zoo als Voltaire en Hume enz. zijn handjenvol *galanterie-waaren* ter markt moet brengen, zoo kon men hem maar ongestoord laten begaan, en niet céns naar hem omzien.

De koekoek op St. Jan aan zij-
ne kollegen.

Geern wil men ondank wraak toekeeren;
Doch ik heb mij genoeg gewroken;
Mij van mij zelv' gantsch zat gesproken.
Nu houde ik op, mijn heeren!

☞ *Discours sur les fruits des
Bonnes Etudes.* — — — —

De *bonnes Etudes*, is de eeuwige deun,
maaken het hart van hunne hoogschat-
ters, bij voorbeeld, filosofen, dichters
enz. goed en deugdzaam, want *Pythago-
ras*, *Sokrates*, *Demokriet*, *Homeer* enz.
waren goede en deugdzame mannen —
even als of *Apollo* met zijne *lier*, en

Hans Sakse met zijn *hakkebord* kolleggen waren, en wee den ligtgeloovigen, die zich daaröm op de neigingen van iemand verlaat, omdat hij goed *demonstreeren* en fraaie verzen maaken kan! Ja maar, zegt het *discours*, de man zonder wetenschappen, in den toestand der onbeschaafde natuur, slaat ten eersten toe met zijn knods, als hem iemand kwaad doet, maar de *bonnes Etudes* verzachten de zeden. Ja maar, als nu die zachtgemaakte en wit-gepleisterde zeden den man, die haar kwaad doet, heimlijk voetängels leggen, en, als hij die in de voeten getreden heeft, nog met zachte bekeefdheid hun medelijden betuigen konde? Dan liever de slag met den knods! Men weet dan, hoe men het heeft, men deelt ook op zijne beurt uit, naar bevind van zaaken, met één woord, het gaat toch eerlijk toe. Dit is evenwel zoo

niet gemeend, als of de *bonnes Etudes*,
zoo als wij die hebben, niets goeds be-
vatten. Daar voor bewaaren ons Jupiter
en Minerva! Men kan 'er al heel veel
goeds van zeggen, gelijk dan ook de op-
steller in dit *discours* met een' ligten
vloed van gedachten en woorden waarlijk
al heel veel goeds van derzelve nuttig-
heid gezegd heeft.

Graffchrift op den wind-mole-
naar JACKSON.

Hier ligt Jackfon de molenaar.

Hij leefde van den wind,

Met zijne vrouw en kind.

Nog menig een, (het is niet raar,)

Die van den wind ook leeft,

En toch geen molen heeft.

Een brief aan de Maan.

No. 1.

Stille, glansrijke vriendin!

Ik heb u lang heimlijk bemind; toen ik nog een jongen was, plagt ik al naar het woud te loopen en met half verscholen blikken van achter de boomen naar u te gluuren, als gij met ontbloote borst *en négligée* eene van een gewekene nachtwolk voorbij tradt. Op zekerén avond vraagde ik ééns, hoe gij toch altijd zoo onrustig waart aan den hemel, en waarom gij niet bij ons bleeft? Gij hadt, he-laas! zoo begon mijne moeder, terwijl zij mij vriendelijk op haar' schoot zette, gij hadt een' kleinen lieven jongen, die heette Endymiön, dien had gij verloren, en zocht gij nu overäl, en kunt den

knaap niet weder vinden — en mij kwam een traant in de oogen. ô, Mevrouw! sedert dien tijd is 'er mij dikwijls één in de oogen gekomen. —

Gij schijnt een week zwaarmoedig hart te hebben. De hemel boven u is dag en nacht vol gejuich en vreugdegeroep, zoodat het zwerk 'er van dreunt en trilt, maar u heb ik nooit in het vrolijk gezelschap des hemels gezien. Gij gaat altijd, alleen en treurig, om onzen aardbol rond, als een meisje om het graf van haaren beminden, als of het ruischen van verftikte zuchten der ellènde, en het geluid van jammeren, en het gesuis der verderving u liever waren dan de *Paean* van *Orion* en het hooge *allegro* der *harpe* van het *zevengestarnte*. Zacht, sympathetisch meisje! vergun mij, dat ik den fluiër van mijn verdriet een oogenblik afleg, om u de hand te

kusfen : vergun mij , dat ik u tot de vertrouwelingen van mijne weêmoedige bekommelingen en melancholieke zwermerijën maak , en in uwen eerbaren schoot weene. En Jupiter breide een dun rozenwolkjen over het tooneel ! Maar de lezer verbeelde zich deze tekening , van etlike minnegodjens vastgehouden , als een *cul de lampe* onder het voorbericht van deze zonderlinge briefwisseling.

Ik zou niet weten waarom.

Der Grieken zangtoon na te aëmen?

Wat of ook immer zij mijn keus ,

't Naaëmen niet. De Grieken kwamen

Ter waereld ook slechts met één' neus.

Wat kommert mij hunne kultuur?

Ik laate hun geern daarbij,
En trotseere moeder natuur;
Hun afgebroken ruw geschrei
Trest dieper dan de fijnste melodij,
En mist nooit zijnen man,
Videatur neefsen Osfian.

De Bijen.

Gezegend onze vorst, van wien men zeggen kan;
Hij is een goed regent en man;
En hij heeft geen en angel. —

Brief van Pythagoras aan vorst
Hiero van Syrakufa.

NB. Deze brief is voor *circa* tweeduizend jaaren geschreeven. Kenners der beschaafde en groote wereld zullen ras bespeuren, waar het den schrijver van denzelven aan gehaperd heeft, en dat een wijsgeer van onze eeuw *heel anders* zou geschreeven hebben. Maar *Pythagoras* schreef als volgt, aan zijne hoogheid, den vorst *Hiero* van *Syrakufa*, als hij hem bij zich genodigd hadt.

„ *Sire!*

Ik leide een zeer eenvormig en gerust leven; het leven, dat gij volgt, is noch het één noch het ander. Een matig en sober man kan de *Siciliïansche* lekkernijen gemaklijk ontbeeren. Waar *Pythago-*

ras ook komt, daar vindt hij genoeg tot lijfs-onderhoud en nooddrift, en de overvloed van eenen prins is lastig en gemakkelijk voor iemand, die van zoo iet niets weet. De vergenoeging is eene groote zaak, en staat vast; zij heeft geene benijders en vervolgers, en daaröm schijnt zij ons den goden ook 't meest gelijk te maaken. Daar bij verkrijgt men eene goede constitutie, niet door minnehandel; noch door veel eeten en drinken, maar wel door gebrek, welk de menschen tot de deugd drijft. Doch de menigvuldige en buitensporige wellusten drijven de zielen van zwakke menschen als in strikken, en allermeeft die soort van wellusten, daar *uwe majesteit* aan verlaafd is. En, dewijl gij vrijwillig haar slaaf zijn wilt, zoo zijt gij niet te helpen; want reden geldt bij u, niet veel meer dan niets. Nodig derhalven *Py-*

thagoras niet, om met u te leeven. De geneesheer legt zich niet geern bij den zieken in 't ziekbed."

Een *Fragment*, dat naar de *Stoá* smaakt.

— — *quod petis, heic est,*

Est Vlubris, ANIMVS si te non deficit

AEQVVS.

Eens zag ik eenen jongen kwant,
 Bij eene zeepbel staan;
 Hij lagchte naar der knaapen trant,
 En kon 'er niet van daan.

Gedaante en kleuren troffen 't oog;
 Dat groen in rood en rood in geel
 Verfterven zag. Hij sprong omhoog,
 Was blijde en lustig; maar niet veel
 Daarna berst deeze waterbel,
 En 't oog wordt eene traanenwel.

*

*

*

De hemel wijd en breed is eeuwig jong en schoon;
 Aan gindsche zij' der maan is alles onvergankelijk;
 De zevenstar, met haaren zustertroun
 Prijkt finds veele ceuwen, onverschrankelijk,
 In haare heerlijkheid! trotseeren dood en fterven
 En weeten geenszins van verderven;
 Onze aardbol is een veld, daar 't graan op wordt gezaaid
 Dat in den oogsttijd wordt gemaaid:
 Men drijft hier vaak een kinderfpiel,
 En streelt zich met een waterbel.

1.

k

Het arme mensdrom droomt ———

————— ——— ——— ——— ———
 Van wanhoop en verdriet.

★

★

★

Daar is éénding nogthans in 's werelds aaklig duister,
 Dat starren overtreft in heerlijkheid en luister,
 Daar bittere armoë rijk, in pracht en overvloed,
 En 't dorpjen *Vlubris* een *Eden* wezen doet.

Ik zoude het u bij naam wel noemen;

Maar 't baat niet, om 'er op te *roemen*;

Ziet dus, of gij 't met raaden vindt,

Men kan 't niet zien, 't ontbrak aan 't kind;

Een windbuil spot 'er meë, door weelde en voorspoed

Den beedlaar wordt het wel gefchonken; (dronken:

Doch schaars vindt men een edelman,

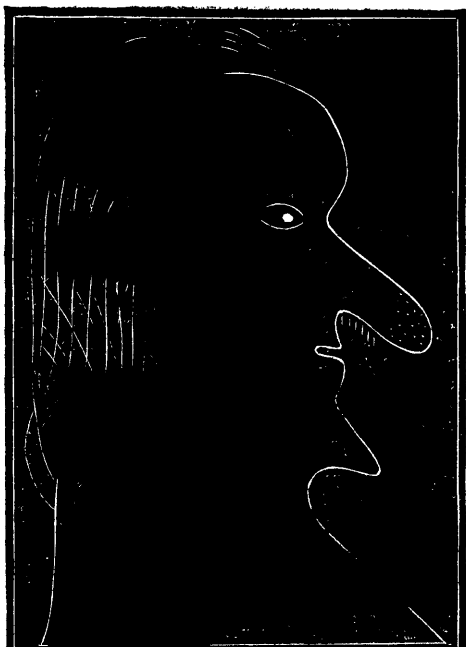
Die ook daartoe geraaken kan.

—————

Dispuut of redentwist tusſchen de Heeren

*W. en X. en eenen vreemdeling,
over het werk van den Heer Pastor
ALBERTI: „aanleiding tot een ge-
ſprek over den godsdienst;” en over
des Heeren Pastors GOEZE: „Tekst
op den 5den zondag na Epipha-
nias;” onder voorzitting van den
Hooggeleerden Heer LARS. Toege-
eigend aan het hoogloſlijk collegie
der Heeren zestigen. Met een zin-
delijke koperen plaat. 1772, in
Sprokkelmaand.*

Rösch inv.

Rembr. Sc.

De President LARS

MIJNE HEEREN!

Dit geschrift is , gelijk UEd. ziet , zeer geschikt , om ééns te lagchen. Doch indien het buiten dat nog , de ééne of andere uitwerking mogt hebben , zoo zou zulks niet tegen het oogmerk van den schrijver wezen. Daar zijn sommige schrijvers , welke , bij de losse houding , die zij aannemen , toch beter gevoelens hebben , dan men van hun verwachten zou. De schrijver verzoekt , dat men zijn geschrift niet onder die ellendige spotternijen rekene , hoedanigen 'er hem , betreffende dezen twist onder het oog zijn gekomen. Voorts is het hem in deze opdragt niet te doen , om goedkeuring of

befcherming , alzoo hij enkel , bij deze gelegenheid , eene proeve wilde geven van de achting , die hij , schoon onbekend , voor het hoogloflijk kollegie der heeren zestigen heeft:

De Schrijver.

* * *
** ** *

W. — En dat zullen zij u allen zeggen. Vraag maar menschen , die onpartijdig zijn.

X. Ei wat? Daar zijn geene lieden , die onpartijdig zijn , maar wel spotters.

W. Spotters , zegt gij? bedenk u wel , het boek is tot onderwijs der christelijke jeugd geschreven , en het heeft zulke wezenlijke gebreken en openbare vervalsch-

gen. Een gemoedelijk leeraar der rechtzinnigheid moest 'er tegen opkomen.

De *Prefes.*

Ja zeker! hij moest 'er tegen opkomen, en het zouden stomme honden zijn, die 'er het zwijgen toe deden. *Sutorem si furca expellas, tamen absque recori.*

X. Het is schande, dat men zijne kollegen voor de gemeente gehaat en sijnkend wil maaken, maar wat zal men zeggen; heeft —

De *Prefes.*

Ja zeker! het is schande, maar waarlijk, wat zal men zeggen?

W. Dat het boek recht moet geschieden, en dat 'er nog mannen zijn, die moeds genoeg hebben, om zich tegen gevaarlijke dwalingen te kanten, al zou

het ook tot hun eigen nadeel wezen, dat zal men zeggen.

X. En ik zeg u, dat de tekst een schandvlek der Lutherfche geestelijkheid, en dat de man, die het gemaakt heeft, een haatlijk man is, die zijne kollegen benijdt, en zich zelven onheilen berokkenen wil, dat zeg ik u, en zeg, als gij wilt, dat ik het gezegd heb, en dat —

W. En ik zeg u, dat dit toch een gevaarlijk, verdoemlijk boek is, en de fchrijver een ketter en antichrist. —

De Prefes.

Heila! geweld — — — — *quod* — *fi* —
illabatur — *oleum* — *un pavian* —
férient — *ruinae* — Ei gij daar, brievenbesteller, ei praat ook ééns een beetjen mede, om deze lieden uit malkanderen te helpen. Gij zult toch zoo dom niet zijn, of gij zult wel een beetjen

mede kunnen praatē, ik zal u dan wel voorthelpen, als gij blijft steeken.

De *vreemdeling*. Ik weet niet, waar van de heeren spreken.

De *Prefes*.

Waar van? wel, dat zult gij wel gehoord hebben. Heer W. zeg dien vreemden heer éēns, waar van wij spreken.

W. Daar wordt hier gesproken van het boek van den heer pastor Alberti, *Aanleiding tot een gesprek over den godsdienst*, en nu beweert ik tegen den heer X., dat dit boek een gevaarlijk boek is, en daar disputeeren wij over.

De *Prefes*.

En ik ben prefes of voorzitter, ziet gij, die het bestuur bij dezen redentwist heb, en in de bres moet staan, als de één of ander de waarheid te na komt.

Ziet gij, daar spreken wij van, en dat boek is een gevaarlijk boek.

De *vreemdeling*. Hebt gij het boek gelezen, heer *profes*?

De *Profes*.

Neen, gelezen heb ik het niet, maar daarom kan ik toch wel weten, dat het een gevaarlijk boek is.

De *vreemdeling*. Gij, mijne heeren, hebt dat boek ongetwijfeld gelezen?

X. Maar ik wou, dat ik het niet gelezen had.

W. Daar is zeker niet veel vermaak in, om voortgelijk iet te lezen; anders zou ik toch niet weten, waarom gij zoudt willen, dat gij het niet gelezen hadt.

X. Om mij het verdriet en ongenoegen over de dattelheid en onrechtvaardigheid van het kwaadspreken uit te winnen;

daarom, en omdat ik mij erger, dat ik 'er één woord tegen u om verspild heb.

De vreemdeling. Gij spreekt met de warmte van eenen vriend, heer X., en verdient in die betrekking achting, al was het ook, dat gij u door deze drift een weinig buiten de grenzen van dit dispuut liet vervoeren. Ik wenschte u wel wat zachter te zien. Men moet de menschen met zachtmoedigheid en geduld verdragen, indien het anders geen jok, maar ernst is, dat men het hunne, en niet zijn eigen zoekt.

X. Mijn heer! gij moest dit geslacht kennen — op het voorhoofd de eere van God, en onder den mantel den dolk. —

W. En wat zou het dan zijn, als hij dit geslacht kende? Dan zou hij u van leugen overtuigen, en u verachten, gelijk ik u verächt, dat gij zulke stoute en

onbeschaamde aanvallen op onzen allerheiligsten godsdienst, tegen de wachters op Sions muuren, zelfs met één enkel woord wilt voor spreken, hij zou —

De *vreemdeling*. Houdt op, mijne heeren, deze manier van twisten brengt niets goeds te wege. Gij zijt denklijk beide al te goede menschen, dan dat gij elkanderen zoudt willen verbitteren.

De waarheid is eene dochter van den vreedzamen Hemel, zij vliedt voor het gedruisch der hartstogten en voor den twist. Maar wie haar van gantscher harte bemint, en zich zelve kan verloochenen, bij dien herbergt zij, dien bezoekt zij des nachts in den slaap, en maakt zijn gebeente en aangezicht vrolijk. Mij dunkt, dat de waarheid u beiden ter harte gaat, mij ligt zij ook aan het hart. Laat ons den ouden twistgierigen

Adam afleggen, op dat wij haar vinden mogen.

De Preses.

Mij ligt zij ook aan het hart, en ik wil ze mede helpen zoeken. Maar in het boek van Alberti vinden wij ze niet. Daar is niets in te vinden dan enkel puure ketterij.

De vreemdeling. Een schrijver is somtijds onächtzaam in zijne uitdrukkingen; dikwijls maakt de verschillende manier, om zich eene zaak voor te stellen, dat de één den anderen niet verstaat, menigmaal wil ook de één den anderen niet verstaan.

De Preses.

Wat wilt gij daarmee zeggen?

De vreemdeling. Ik wil zoo veel zeggen, dat men in alle boeken ketterijën

kan vinden, als men die daar in zoeken wil.

De *Prefes.*

Ei, vind dan eens eene ketterij in „den tekst op den 5den Zondag na *Epiphaniäs.*” Gij neemt veel hooi op uw vork, brievenbestellertjen:

De *vreemdeling.* Het geen ik zeg, dat zeg ik niet tegen u alleen, heer *preses*, maar ik zeg het ook tegen mij zelven en tegen ons allen. Geloof evenwel niet, dat ik onbedachtzaam spreek, als ik zeg, dat men in alle boeken ketterij kan vinden. Gij moogt mij maar zeggen, welke ketterij ik in dien tekst vinden moest.

De *Prefes.*

Mijn heer W. wat zijn 'er dan al voor kettters?

W. Daar zijn 'er, helaas! genoeg: Sociniänen, Valentiniänen, Manicheën.

De *Preses*.

Ja recht, Manucheën? Nu vind 'er dan ééns de ketterij der Manucheën in.

De *vreemdeling*. Gij weet zeker wel, wat de Manicheën geleerd hebben?

De *Preses*.

Wel gewis, zou ik dat niet weten?

De *vreemdeling*. Zij leerden dan, dat 'er twee *principia* of eerste grondbeginfels zouden zijn, een kwaad en een goed. Eigenlijk heeft Manes deze leere niet uitgevonden, maar ze uit de diepte der *Persische* filosofie geschept.

De *Preses*.

Wat zou hij gevonden hebben? prins Heraklius heeft ze lang voor hem gehad, en Tubal-kaïn ook.

De *vreemdeling*. Nu staat 'er in dien tekst: „ dat het zonder de leere van den

„ *Satan* en zijne werkingen volstrekt on-
„ mogelijk is, om den oorsprong van het
„ zonden-kwaad te verklaren.” Vol-
gends de christelijke leere heeft God den
Satan als een' goeden engel geschapen,
maar de *Satan* heeft gezondigd en is
gevallen. Indien nu het zonden-kwaad
zonder de leere van den *Satan* onmoog-
lijk verklaard kan worden, dan hebben
wij eenen nieuwen *Satan* nodig, om den
val van den tegenwoordigen te verklaren,
en zoo voort altijd een' nieuwen *Satan*;
derhalven wie dit leert, moet ten laat-
sten een kwaad eerste grondbeginfel aanne-
men; maar dit is de leere der Mani-
cheën.

De *Preses*.

Dat is wis en waarachtig. Mijn heer
W, wat zegt gij daar op? De tekst is,
zoo waar als ik leef, een Manucheër.

De *vreemdeling*. Versta mij niet verkeerd. De heer pastor Goetze heeft in de geleerde wereld den roem van eenen Orthodoxen Theologant, en hij is zeker geen Manicheer. Ik wilde u maar toonen, hoe gemakkelijk het is, om zelfs in de schriften van een' priester, die zoo goedelijk bij zijn systema blijft, en zulk een vijand is van alle ketterijën, iet te vinden, dat men ten kwaadsten zou kunnen uitleggen, als men slechts wil. Doch ik zeg u in allen ernst, dat ik dat niet wil, en gij wilt het zeker ook niet. — En nu, mijn heer W. zeg toch ééns waarom gij die „aanleiding tot een gesprek over den godsdienst” voor zoo gevaarlijk houdt?

W. Daar zijn gewigtige leerstukken weggelaten.

De *vreemdeling*. En wat zijn dat voor leerstukken?

W. De leer van den *Satan* en zijne werkingen.

De *Prefes.*

Ja, dat is zoo, de leer van den *Satan*. Ziet gij, den zwarten *diobolus*, daar gelooft *Alberti* niet aan.

De *vreemdeling*. Dat besluit gij maar zoo, Heer *Prefes*. De Heer W. zegt immers maar, dat die leere weggelaten is.

De *Prefes.*

Ei, dat komt op één uit. Indien hij aan den *diobolus* geloofde, dan zou hij wel gewag van hem maaken. Maar hij wil 'er ons van berooven, ziet gij, en wij willen ons den *diobolus* niet laten ontnemen. *o Zion pluvinar dioboli.*

De *vreemdeling*. Ik weet niet, wat de schrijver gelooft. Hij kan ook reden gehad hebben, om deze leere weg te laten.

De *Profes.*

Ja, dat kan hij zeker, maar noem 'er ééns eenige, op dat ik hoore, of gij recht in uwe schoenen staat.

De *vreemdeling.* Ik zal 'er u maar ééne bijbrengen, gij weet, dat het beter is, iemand met het goede te trekken, dan met het kwaade.

De *Profes.*

Dat verstaat zich, veel beter. *Bono vino non opus est suspensio hirco*, in zoo verre hebt gij groot gelijk.

De *vreemdeling.* Dit boek is, volgens den titel, bijzonder tot onderwijs der *jeugd* geschreven. Indien nu de schrijver de jonge harten der kinderen door het voorstellen van de liefde Gods en van zijne weldaaden tot een waare en oprechte wederliefde, en tot eene kinderlijke vree-

ze voor Godt hadt willen voorbereiden en gewennen, en indien hij al wat naar straf gelijkt, weggelaten hadt, om volstrekt het denkbeeld eener slaafsche vreeze niet in hun hart te doen opkomen?

De Preses.

Daar hebt gij wel wat gelijk in, maar de *diabolus* behoort evenwel ook tot den godsdienst, en derhalven hadt hij in een gesprek over denzelfven ook moeten voorkomen.

De vreemdeling. In een breedvoerig, ja! maar indien nu de schrijver geen breedvoerig gesprek hadt willen leveren?

De Preses.

Dan hadt hij dat moeten zeggen. Ja, als hij dat gezegd hadt, dan was het wat anders; dan zoudt gij mij ook anders

hooren praaten, *qui bovem bis ungit, bovem docet.*

De *vreemdeling*. Als ik mij wel bedenken, dan zegt de schrijver het in de voorreden.

W. Ja, het staat *bladz.* 43 en 45; even voor dien overtolligen uitval. —

De *vreemdeling*. Hebt gij nog iets anders tegen dit boek, mijn Heer W?

W. Dat de schrijver de taal der Theologanten niet spreekt, in welke echter zoo veele groote en verdienstelijke mannen gesproken hebben en nog spreken.

X. En moesten dan de kinderen disputeer-geesten worden? De Theologanten hebben hunne systema's gemaakt, om de vijanden van den godsdienst, die systema's hadden, te beter te keer te gaan.

De *vreemdeling*. Maar de geest van

den godsdienst woont niet in de schaal der Dogmatiek, hij heeft zijn wezen niet in de kinderen des ongeloofs, noch in de onberaaden zonen en witgepleisterde graven des geloofs, hij laat zich even min door dartele blinkende sprongen van het vernuft bedwingen, als door stijve orthodoxie en munniks-gedoente; en voor kinderen, wier hart door den godsdienst zal verbeterd worden, is zekerlijk de eenvoudigste en krachtigste stijl de beste. Wanneer ik bij de bron sta, waarom zou ik niet uit de bron drinken? dan ben ik toch beveiligd voor het vuil, dat aan den emmer zit. Het is eene eere voor iemand, en voor een volk, als het streng en ijverig is voor zijnen godsdienst, maar het is evenwel ook billijk dat men eerst onderzoekt, eer men ijvert.

De Preses.

Ik leg mijn presidentschap neder; brievenbesteller, wilt gij *preses* wezen?

De *vreemdeling*. Gantsch niet, mijn Heer Lars, gij moet *preses* blijven.

X. En als gij nu nog op uw boek pogchtet! maar noemt het nu zelfs onvolmaakt, en verzoekt om onderrechting en goeden raad.

W. Die is u toch ook geworden.

X. Dat moogt gij nog goeden raad noemen, daar hij openlijk geen ander doel hebben kon, dan — maar hoe staat gij dan zoo te staröogen?

De *vreemdeling*. Ik denk, als wij nu eens in de andere wereld zijn, bij die schoone jongelingen des hemels, en dan alle eensgezind en vrienden zullen wezen; hoe lief dat zijn zal, en hoe het

ons dan leed zal doen, dat wij hier zoo veel gegeven, en mischien wel iemand ongelijk gedaan hebben. — Gij moest, dacht ik, elkanderen de hand geven. Niet waar, heer *preses*, als twee menschen met elkanderen verzoenen, is dat niet als een recht schoon lidteeken voor het vaderland? Maar veelen zijn die schoonheid nauwlijks waardig.

De *Preses*.

Wis en waarächtig, de brievenbesteller heeft in veele stukken groot gelijk, ik wil het boek zelf lezen, en wij willen elkanderen verstaan.

*

*

*

Aan den heer N. N. Litteratus.

- „ Een onder veele rijders,
 „ Hadt eens een zeer mooi paard;
 Wel goed ! en wat nu wijders?
 „ Hij echter was niets waard.
-

Het onnozel meisje.

Mijne moeder zegt tot mij :

- » Uwe lippen , kind ! hebt gij
 » Enkel om te spreken.
 » Natuur is het , die dit zoo wel
 » Befchikte , wil des haar bevel
 » Toch nimmermeer verbreeken .”

Maar waarom zijn zij dan zoo rood ?

Ik kon toch ook met witte lippen spreken ,

En om wat reën gebood
 Mijne moeder: „ slechts tot spreken?”
 Wie zegt me, onnoozel meisjes! dan
 Wat mijn mond meer dan spreken kan?

Vergelijking.

Voltaire en Shakespear: de ééne
 Doet wat de andre meent.
 Monsieur Arouet zegt: ik weene;
 En Shakespear weent.

De vos en het paard.

Eens werden beide vos en paard,
 Waaróm? dat weet ik niet, ook heeft het mij verdooten:
 Want beide dieren zijn mij waard,
 Te samen in één hok gefloten.

Het paard begon te slaan
Van ongeduld, en tradt

Op d' armen meester vos, die niets aan 't pootjen hadt.
„'k Bid u, „sprakhy, „heer paard, ei laat dit trappen slaan;
„'k Beloof, trapt gij mij niet, ô ros!
„'t U niet te doen, op 't woord van vos.

Aan eene beek, 1760.

Gij kleene groenbegrœide vliet,
Bij wie ik Daphne 't taatst mogt zien!
Gij waart zoo stil: wat vreugd! gij liet
Mij Daphne's beeld mijne offers biên.
ô Als gy haar nog eens aan uwen oever ziet,
Dat dan het schone beeld vooräl u niet ontvlied';
Ik koom dan heimelijk met vogtige oogen, ja!
Om 't beeld mijn nood zelf voor te dragen:
Want als ik bij haar zelven sta,
Dan, ach! dan kan ik haar niet klaagen.

Behoort Homeer b. v. mede onder de spreuk: Aristoteles en compagnie? .

Behoort hij 'er onder, of behoort hij 'er niet onder?

Ik heb ééns eene verschriklijke geschiedenis gelezen van Romeo, Julia, en eenen *Doctor Benvoglio*; zij zal den genegen lezer ook wel bekend zijn. De gemelde vraag komt mij zoo grappig voor, als of iemand in zijn hoofd gekregen hadt, om, juist als de ontsteltenis en het gehuil van liefde en wanhoop verstomden, en de ongelukkige dweepster voort was, aan de deur van het sterfhuis aan te schellen, en der dochter te vragen, of juffer Julia haare rol natuurlijk en naar de regels van de kunst gespeeld heeft. Benvoglio zou, meen ik, wel wat anders

te doen gehad hebben, dan zich met die vraag op te houden. Ik ten minsten, als ik Benvoglio geweest was, ik zou den kerel de deur voor den neus toegesmeten, weder naar het doode meisje gelopen, haar weder aangekeken, en nog ééns bitter geweend hebben! Stof onder de voeten moet, dunkt mij, iemand, die vuur in 't lijf heeft, en daar in ernst gebruik van wil maaken, en 'er voorraad toe bezit, een bundel kunstrechtters en een jaar nieuws-schrijvers wezen, die wijsheid snappen. Maar als nu de geschiedenis van Romeo en Julia in het *naspel* gespeeld wierdt, als in zekere planeet het publiek eene schoone was, die alleen aan den praat gehouden wil zijn, en de schrijvers kápelletjens, die haar een lagchjen afstroonen, en door geleerde en burgerlijke draaijen elkanderen een lonkjen zoeken te bezorgen of weg te

snappen; dan is zeker de zaak wat anders, en dan moet men altijd ulefeldjens en *bonbons* in den zak hebben.

Zeker graaf Van Grunn zou onlangs op het eiland *Ios* het graf van Homeer ontdekt hebben. De dichter zat in het graf, maar viel te samen, zoodra 'er lucht in kwam. Een grafschrift op het graf was niet meer leesbaar, maar is denklijk het zelfde geweest, welk Herodoot bijbrengt, en dat eerst lang na Homeers dood op zijn graf gezet wordt, gelijk dit zoo van ouds af de mode is geweest, dat men met de achting, welke groote mannen toebehoort, een paar honderd jaaren achter aan komt. De moeder van Homeer

zou , volgens Paufaniäs , die in zijn' tijd een vermaard geleerde en aardrijkskundige geweest is, Klymene geheeten hebben , hoewel anderen haar Chryteis noemen , en zij zou ook op het eiland *Ios* begraven zijn. De graaf Van Grunn heeft sterk naar haar graf gezocht , maar het niet kunnen vinden ; ook zeggen de *Marmora Arondeliana* in *Engeland* niets van haar naam of graf , en men zal zich dan omtrent die beiden maar te vrede moeten houden.

Wij willen dan ook liever de levenden bestudeeren , en de physiognomie van den edelen beminlijken Lavater.

Algemeene geschiedenis van het
jaar 1773 ; of het zilveren A. B. C.
defect.

Aan 't firmament is 't in dit jaar
Gebleven even als het waar'.

Geleerden gingen ongestoord
Met schrijven en met wrijven voort.

Processen werden ook beslecht,
En niemand klaagde over recht.

Geflacht- en framboom werden druk
Naar gespoord met goed geluk.

De godsdienst was door twist ontveld,
En met vertaal-zucht sterk gekweld.

Het twijfelt al, wat twijfelen kan :
Sir Hagel en 'squire Urian.

Xantippen vindt men nergens niet:

In rijm is 't liegen meer gefchied.

De hyfop wies fchaars aan den wand:

Naar Hamburg kwam een Olyfant. enz.

Van projecten en project-maakers.

Een zekere Kirk, een *Schot*, heeft het *perpetuum mobile* uitgevonden, ten minfte hij denkt het. Hij is de eerfte niet, die dit wonderding uitvindt, en hij zal ook de laafte niet zijn; niet als of de laafte niet Kirk heete, en een *Schot* kon zijn; maar omdat het eene gewoonte der natuur fchijnt te wezen, altijd tegen een zeker getal gewoone exemplaaren van een *species* één exemplaar voort te brengen, dat misdruk is,

of aan anderen zoo toefchijnt. De heer Kirk zal zeker een project-maaker en het *perpetuum mobile* kan wel een project zijn; ondertusfchen, dat een voorftel nog niet beäntwoord en opgelost is, is geen bewijs tegen de oplöfing. Een Sardanapalus zou nooit in het hoofd gekregen hebben, om *Bucefaal* te berijden, maar Alexander voelde fchielijk waar hij toe geboren was; nog ftaat van Sardanapalus aan te merken, dat men hem van zijn leven geen éénen fchranderen inval zou kunnen verwijten, indien hij zich niet met zijn wijfvolk ten langen laaftten levend verbrand hadt.

De navolgers.

Eens rēden drie ruiters uit de poort,
Op ezels neêrgezeten,
En, naar 't gebruik, zo als men hoort,
Ook verzenmakers, geheeten.
Een dichter kwam langs 't zelfde pad;
Zijn *Bucefaal* deedt reuzenschrede:
Als of hij de eeuwigheid ten eenig doelwit had;
En de ezelruiters reeden mede,
Gebonden aan den langen staart
Van 's dichters moedig draavend paard:
Want de eeuwigheid was 't hun wel waard.
De dichter keek eens om: ei! kijk! wie? Heeren nog!
Hoe, heeren! zegt hij, heet gij toch?
„ Gij daar, gebonden aan den swans.
Ik heete Fipp.” Hij? „ Fapp.” Gij? „ Firlefans.”

Nu , waarde Heeren ! rijdt in vreden !

Voorts hieldt de dichter zich slechts stom ,

En keek ook niet meer naar hen om ;

De ruiters zijn niet ver gereeden.

„ Van SWEDENBORG , naar aan-
 „ leiding van eene redenvoering ,
 „ tot zijne gedachtenis , door den
 „ bergraad en ridder SANDEL ,
 „ in eene vergadering der ko-
 „ ningl. Zweedsche akademie der
 „ wetenschappen , te *Stokholm* ,
 „ voorgelezen .”

De heer Swedenborg is aan veele
 lezers alleen uit de laatste jaaren van
 zijn leven en uit zijne laatste schriften
 bekend. Waarschijnlijk heeft juist dit

veel toegebracht, dat men met een vonnis en oordeel over dezen heer als schrijver en mensch zoo schielijk klaar is, en men zou, indien men van zijn leven en voorheen uitgekomen schriften geweten hadt, naar allen schijn, hem, toen hij het gewoone pad verliet, met een nieuwsgieriger en min los oog gevolgd hebben. Ten minsten men zou mogen denken, dat een Heer *Polyhistor* of deszelfs heer *Auditor* hunne magtspreuk voor als nog te rug gehouden, en op het vermoeden, dat hier of daar misverstand plaats hebbe, geraakt zouden zijn, indien zij geweten hadden dat Swedenborg de gantsche geleerdheid van den Heer *Polyhistor* en van den heer *Auditor* aan zijne kinder schoenen gelapt zou hebben.

De heer Swedenborg dan, of liever Schwedbergfen, alzoo hi den naam van Swedenborg eerst verkreeg in 't jaar

1719 toen hij geädeld werdt, is geboren te *Stokholm* den 29 *Januarij* 1688. Hij was de tweede zoon van D. *Jaspar Schwedborg*, bisfchop van *Scara*, en hadt van jongs af goede gelegenheid, om aan alles kennis te krijgen, wat men geleerdheid en wetenschappen noemt. Hij las in zijne jeugd de *Latynfche Dichters* geern, en maakte zelfs eenige proeven, die met goedkeuring ontvangen werden. Na in *Upsal* eenige jaaren gestudeerd, en den roem van eenen man van vlijt en vernuft verworven te hebben, ging hij buiten 's lands, naar *Duitschland*, *Frankrijk* en *Holland*, om te zien, of hij daar ook iet nieuws voor zijnen weetlust vondt. De verdeeling der geleerden in theöloganten, filosoofen, enz. wilde hem niet in het hoofd, nadien hij geloofde dat alle wetenschappen voor één' mensch, en één mensch voor alle weten-

schappen ware. Ondertuschen was zijne geliefde studie, behalven de theologie en filosofie, de natuurkunde, de chemie, en de wiskundige wetenschappen. Door zijne kunde en ervaarenheid in de laatstgemelden was hij in kennis geraakt bij den vermaarden handelraad Pelhem; en koning Karel de XII. maakte hem in zijn 28ste jaar tot *asessor*, onder voorwaarde, dat hij dezen grooten wis- en werktuigkundigen bij alle deszelfs ondernemingen verzellen, en gestadig bij hem zou wezen. Hoe weinig of veel Swedenborg in de mechanica of werktuigkunde vermogt, blijkt onder anderen uit eene kleine manoeuvre, bij welke hij in het jaar 1718. tot de belegering van *Fredrikshal*, 2 galeiën, 5 groote vaartuigen en 1 chaloup anderhalve *Zweedfche* mijl, van *Strömstadt* naar *Ilda-Fiäl*, op rollen over berg en dal voorthielp. In het

jaar 1716 begon hij een schrijver te worden, en gaf achter elkanderen uit: zijnen *Daedalus hyperboreus*, eene proeve tot inrichting der gemaklijkste munten en maaten; eene verhandeling over de *algebra*, over den loop en stand der aarde en der planeeten, over de hoogte van het water en het afnemen der ebbe, enz. en inzonderheid 7 verhandelingen over de berg- en mijn-werken. Deze verhandeling over de berg-werken schreef hij op eene reize, welke hij, de mijn-werken van zijn vaderland beschouwd en onderzocht hebbende, naar den *Hartz* en de berg-werken in *Saxen* en *Oostenrijk* ondernam, ten einde ook te weten, wat in andere landen in dit vak gewoonte en manier was; en daar op gaf hij in 1743 zijne groote *opera philosophica* en *mineralia* uit. Uit alle deze schriften blijkt, dat derzelver schrijver niet

tot een jabroer geboren, maar dat hij een man was, die zelf denkt, en in elk vak, daar hij in komt, als in zijn eigen en te huis is. Zij maakten hem ook in en buiten *Zweeden* zeer beroemd. In het jaar 1724 werd hem een profesoraat in de hoogere wiskunde te *Upsal* aangeboden, doch waarvoor hij bedankte; in het zelfde jaar nam de koningl. maatschappij te *Upsal* hem tot haar medelid aan, en in 1734. die van *Petersburg* tot haaren correspondent, enz.

Swedenborg, in de wetenschappen van zijne eeuw rond gekeeken, en de goedkeuring van enkele kunstkenneren en geheele Akademiën verworven hebbende, begon nu — geesten te zien. Zijn lofredenaar zegt: dat hij de zichtbare wereld en de onderlinge betrekking van derzelver deelen, heeft aangemerkt als eene vingerwijzing op de onzichtbare wereld

en, nadien hij met de zichtbare zeer bekend was, hadt hij nopens de onzichtbare in het eerst gisfingen gewaagd, en van tijd tot tijd een geheel famenstel toegereed. Indien dit zoo was, zoo kan men begripen, dat dit systema, gesteld ook dat het waar zij, aan lieden, die van de ééne wereld weinig, en van de andere volstrekt niets weten of willen weten, heel zeldzaam in het oog moct vallen, en dat het zijnen uitvinder meer dan belagchlijk kon maaken.

Nil sacri es, zeide Herkules knorrig, toen hij ergens in eenen tempel een standbeeld van Adonis aantrof. Men vindt in Swedenborg's leven en karakter, zulk een standbeeld van Adonis niet, ten welks gevalle hij, gelijk de gewoone loop der natuur is, andere en geschikter gevoelens zou gezocht hebben. Hij is, van eersten af aan, een zeer deugdzaam

man geweest, en kon van de schoonheid en majesteit der zichtbare wereld zeer diep getroffen worden.

De vraag blijft zeker over, of Swedenborg wezenlijk geesten of iet ander nieuws, gezien heeft, dan of hij een zot geweest is. Men kan 'er evenwel niet van tustchen, om te gelooven, dat 'er geesten zijn, en Swedenborg zeide heel koel en droogjens in zijn leven, en zelfs nog op zijn doodbed in *Londen*, alwaar hij den 24 September 1771. overleedt, dat hij ze kon zien, en gezien hadt.

Nademaal nu de nieuwe wereld toch reeds vóór mijn heer den projectmaaker Kolumbus heel ordenlijk en natuurlijk haar bestaan hadt, alshoon men in *Europa* geen woord van haar wist, zoo kon 'er ook mischien wel een weg zijn om geesten te zien, alhoewel het eene verborgenheid is, hoe de bril daar toe ge

ſlepen diende te wezen. En geſteld ook, dat iemand al heel avontuurlijk ſliep en zeilde, evenwel ligt 'er, naar het gevoelen van verſtandige lieden, veel waarheid in 't verborgene, miſchien nabij ons; maar in het verborgene, en dus behoorden ons alle projecten van een goed man, ten minſten als een edel kampen om de waarheid, heilig te wezen.

(Het ſlot in de *Elifeiſche* velden.)

Een Wiegſang, om bij den maaneſchijn te zingen.

Zoo ſlaap dan nu, ó kleenen!

Wat toch weent gij,

Door 't maanlicht zagt beſcheenen? . . .

Rust zoet en vrij!

Uw' slaap voel' gij niet hindren,
Door zorg of grief;
De maan juicht om de kindren,
En heeft hen lief.

Zij houdt veel van den jongen;
Van 't meisje meer,
Stort op die beiden jongen,
Van boven neêr

Veel gaaven, als zij zoogen,
Recht wonderbaar;
Schenkt aan hen de blaauwe oogen
En 't blonde hair.

Oud is zij als een raave,
Ziet menig land;
Mijn' vader ving haar gaave,
In kindfche hand.

En ras na haar *bevallen*,
Sloeg moeder al
Met haar van mij aan 't kallen:
Zij zat in 't dal.

In eenen avondfonde,
Den boezem bloot,
Ik lag met open' monde,
Op haaren schoot.

Zij zag mij en verheugde,
En storte een traan;
De maan zag ook, met vreugde,
Mijn slaapen aan.

Zij sprak: och! wil verleenen,
Geliefde maan!
Uw' heilglans aan mijn' kleenen:
Haar oog bleef staan

Het maanlicht aan te kleeven ;
Bad meer voor mij :
De maan begon te beeven ,
Als hoorde zij ;

En denkt nu immer weder
Aan dit gezicht ,
En schijnt ook op mij neder
Het heilrijkst licht.

Zij scheen mij door de kransen ,
In 't bruidegzicht ,
En bij de eeredansen ;
Gij zaagt geen licht,

Een dito.

Ziet eens dat nachtgezicht, ei ziet
Het ginds ten hemel hangen!
't Was eertijds glad, en hadt toen niet
Die rimpels op de wangen.

Ja, van die rimpels, kindjen lief!
Wil ik u wat vertellen;
Kers-avond kwam eens Kunz de dief.
De henker moet hem kwellen!

Hij kwam en stal; 't bekwam hem zuur;
Hij zal nooit weder steelen.
'k Zal u het gantsche avontuur
Van *kool* en *Kunz* meêdeelen.

Hein hadt een tuintjen, ó zoo lief;
Kom, luister dan mijn kleintjen!
Hier stal *Kunz* kool, die kwaade dief!
Van zijnen buurman *Heintjen*.

Een ander hadt beschaamd gestaen;
Kunz niets van dergelijken;
Hij lagchte, als hadt hij wélgedaan,
„Wat zal mijn buurman kijken?”

Fluks was 'er eene onzigtbre hand,
Die hem vat bij de schonken,
En knap! — daar stondt met een de klant
Fraai in de maan te pronken.

Met kool en al, met huid en haar;
Daar hielp geen handenvouwen,
Noch bidden; en nu kan men klaar
Hem in de maan beschouwen.

Nu denkt hij aan 't bedreven kwaad,
 En zou wel geerne wenschen,
 Wijl hij zoo gantsch alléén daar staat,
 Dat hij weêr waar' bij menschen.

Hij roept ook op kers-avond nog;
 (Het moet hem daar verveelen;)
 „ Ontferm u toch! ontferm u toch!
 „ Ik zal nooit weder steelen!”

Ja, *Kunz!* uw roepen is maar wind;
 Gij moogt vrij tegenwroeten.
 Gij staat daar wél, en leert ons, kind!
 Dat wij niet steelen moeten.

Daar staat hij nu zoo langen tijd,
 En zal daar eeuwig prijken.
 Slaap, kindjen! als gij wakker zijt,
 Zult gij ook *Kunsjen* kijken.

Nog een dito voor belezene en
teêrgevoelige perfoonen.

Mijne moeder heeft ganzen ,

Vijf blaauwe ,

Zes graauwe ,

Zijn dat niet ganzen ?

- ☞ Verhandeling over den oorsprong der Spraak, welke den prijs, door de koninglyke akademie der wetenschappen, voor het jaar 1770 uitgelooft, behaald heeft, van den heer HERDER. *Berlin*, bij Chr. Fr. Vos 1772. 14 vellen in 8.

Het is bijzonder gemaklijk verhandelingen te beoordeelen, welke by eene akademie der wetenschappen den prijs behaald hebben. Men weet terstond waar men zich aan houden kan, en wat men te doen en te laten heeft, en men is veilig, dat iemand, wien de goden meer kunde of meer credit gegeven hebben, ons niet bij geval door een volstrekt tegenrijdig oordeel van ons klein beetjen eere en goeden naam berooft, nadien

men zich nu, ingeval van nood, tegen zulk een nadeelig oordeel ten minsten met welvoeglijkheid verzetten, en het onder de vleugelen van eene zoodanige akademie, als of het een luchtblaasjen was, voortdrijven kan, zoo als Rousseau zijne *reflexion en puissance* voor zich heendrijft, tot dat het onder weg berst, zegt *Herder*.

Het is zoo. Bij schrijvers, als die, van wien hier gesproken wordt, heeft men geene schuilplaats onder de vleugelen nodig. Men' behoeft zich maar aan hem vast te houden, en hij voert ons op den vleugel van zijne genie uit alle gevaar, *per fas & nefas*, hoog boven de maan over struiken en steenen, over tegenspraak en stoppelen heen, dat iemand de hairen te berge rijzen. Men moet zich maar vasthouden, al gebeurde het somtijds, dat hij, door den overvloed

der levensfappen, die hij heeft, de vleugels wat dartel floeg.

De kinderen der menschen hebben de spraak, maar weten niet hoe of van waar? of een engel die van den hemel gebracht heeft, dan of zij op de aarde uitgebreed is? uit den baarmoeder der warme en vuurige aandoening en hartstogt? of van koel en bedaard overleg? Bij gebrek van beter besteed elk eene hypothese, die hem de beste schonken' schein te hebben, en drilde zijne speer. Nu eischte de akademie der wetenschappen te *Berlin* de geleerden wijd en zijd op, om dezen ridder te bestrijden, en op een' nieuwen *Rosinant* in 't veld te komen, of wel ook één op nieuw uitgestoffeerd ridder en zijn *Sanche Panche* te worden. Nu kwam de heer *Herder*, verzamelde halmen uit de natuur van 's menschen ziel en zijne organisatie uit de

gesteldheid der oude spraaken en derzelver voortgang, uit de geheele menschlijke huishouding, enz. bondt zijne schooven te samen en bracht die ter markt: uitroeping van gewaarwording is geen spraak, deze is niet haar blad noch wortel; maar het daauwdroppeltjen, dat zich aan blaadjens en bloesem hecht, en ze bezielt. De dieren zijn steeds op één punt dicht bij het zinlijk voorwerp gevestigd; de mensch kan zijn oog losscheuren, keert dat van het ééne beeld tot het ander, blijft bij één staan, zondert kenmerken af, en heeft nu reeds een woord tot spraak in zich, dat hij van zich geeft, naar den toon, die zijn oor daarbij treft, en naar het slot der gisting onder de trillingen der overige zielsnaaren — — en dus vormt hij allengs eene spraak, analogisch met de overige beschaving van het menschedom. enz.

Voorts blijft het aan zijne plaats, of de heer *Herder* in ernst gelooft, dat alle spraak langs dezen weg van *rechte* ontstaan zij, dan of hij ecne spraak uitzondert, daar *Mofes* van gewaagt, welke langs den weg van *goedheid* komt, en eene warme overzetting is uit de *oorspronkelijke* spraak, waar in een mild onuitputlijk *schrijver* den grooten *Codex* van hemel en aarde *en bas relief* en *ronde bosse* voor zijne vrienden geschreven heeft. Dit zij nu hoe het zij, *Herder* heeft zijnen weg van *rechte* willen bewijzen, en de akademie heeft hem den prijs toegekend.

Aan S. bij de begrafenis van — —

Ook hem hebben zij bij de anderen begraven,

En hij keert nu niet weder tot ons!

Hij ligt in 't graf, ten verderve,

En keert niet weder tot ons!

En dus zullen eens allen begraven worden,

En ten grave verteeren tot stof!

Vriend, laat mij heen gaan en weenen;

Ik ben zoo droevig te moê.

Ach S. zoo zij, ach! u ook ééns begroeven,

En ik zocht u, maar vond u dan niet! —

Den dood wil ik offren en smeeken,

Dat hij toch lange u nog spaar!

Gedenkspreuken van oude wijzen,
met mijne kant-glossen.

Geen kwaad te doen, is goed;
Geen kwaad te willen, is beter.

* En de *Gentleman*, die het niet doet noch wil,
moet dan heel wel te moede zijn!

★ ★

Den lederen zak blaast de wind op;
Het ledig brein de ijdele waan.

* Druk ze beiden neder, dat zij tot zich zelve
komen.

★ ★

Geef den zot vergif!
Dat is te zeggen: prijs hem.

* Geef den zot geen vergif; want het is in den
apothek verboden waar.

* *

Wees dat,
Waar voor gij van anderen wilt gehouden
worden.

* Want, indien gij een ezel zijt, zijt gij een
ezel, al hielden alle menschen u voor een'
leeuw.

* *

De wereld is een schouwtonceel,
Gij komt, kijkt uit, en gaat weêr achter
de schermen.

* En wordt van het schouwtoneel vergeten,
wie gij ook zijt. Maak derhalven, dat u dat
weinig behoeft te bekommeren.

* *

De pogchhans is als een geschilderd zwaard;
Geen van beiden kan gebruikt worden.

* En toch worden beiden wel eens in eene ver-
gulden lijst gezet.

* *

Teel kinderen, die onsterflijk zijn,
 Niet die in den ouderdom uw ligchaam,
 Maar die uwe ziël ten dienst staan in de
 eeuwigheid!

* En weet, dat sommige kinderen hier reeds
 in het publiek te voorschijn treden, om hun-
 nen vader vermaard te maaken; anderen wor-
 den in 't geheim geteeld, en komen hier ge-
 heel niet in 't gezicht, doch geen van dezelf-
 ven gaat verloren, maar zij worden in onzes
 lieven Heers vondelinghuis opgeteekend, spee-
 len eensgezind om huns vaders graf, terwijl
 hij slaapt, en roepen; Hoezee! als hij weder
 opstaat.

* *

Het wijf moet de broek niet aan hebben,
 Dat is een verschriklijke zaak.

* Dit is alleen van de vrouwen in *Griekenland*
 te verstaan.

* * *

De adel bestaat bij paarden in ligchaams-
sterkte;

Bij menschen in eene goede denkwijze.

* Dit geldt ook bij onzen adel.

* * *

De goden hebben groote gaven, om uit
te deelen,

Maar de grootste van allen is de deugd.

* Ik geloof, Heere! Kom mijn ongelovigheid te
hulpe!

* * *

Het geld van eenen gierigaart is als eene
ondergaande zon;

Geen mensch heeft 'er deeg van.

* He! de aanstaande dageraad in de hand van
een beter erfgenaam!

Het is beter, dat een zot geregeerd wordt,
Dan dat hij regeere.

* Ik weet hier geene glosfe.

* * *

Beloof niets grootsch,
Maar doe iets grootsch.

* Zwets niet van de wijsheid,

Maar wees wijs.

* * *

Wien de goden rijkdom en verstand ge-
ven, is gelukkig,

Want hij kan veel goed doen.

* Wien de goden geen van beiden geven.

kan — kant-glosfen maaken.

✱

Befpiegelingen op Nieuwjaars-dag.

Een vrolijk nieuwjaar, een vrolijk nieuwjaar, voor mijn lieve vaderland, het land der oude deugdzaamheid en trouwe! Een vrolijk nieuwjaar, voor vrienden en vijanden, Christenen en Turken, Hottentotten en Kannibalen! Voor alle menschen, over welken God zijne zon opgaan en het regenen laat! En voor de arme *Moorſche* slaaven, die den gantschen dag in de heete zon arbeiden moeten! Een nieuwjaars-dag is toch een heerlijke dag! Ik mag het anders heel wel lijden, dat iemand een beetje patriottisch is, en andere natiën niet cajolect. Kwaad moet men zeker van geen ééne natie spreken: de verstandigen houden zich overal stil, en wie zou, om der

luidruchtige heeren wil, een geheel volk lasteren? Zoo als ik zeg, ik mag het anders wel lijden, dat iemand zoo een beetjen patriöttisch is, maar op nieuwjaarsdag is mijn patriotisme zoo dood als een pier, en op dien dag is het net als of wij allen broeders waren, en maar één onze Vader, die in de hemelen is; als of alle goederen der wereld, water waren, dat God voor allen geschapen heeft, zoo als ik ééns heb hooren zeggen, enz.

Gemeenlijk ga ik daaröm op nieuwjaars-morgen op een' steen aan den weg zitten, en scharrel met mijnen rotting voor mij in het zand; en denk hier aan en daar aan. Niet aan mijne lezers: zij zijn mij wel alle eere waardig, doch op nieuwjaars-morgen op den steen aan den weg denk ik aan hun niet; maar dan zit ik te denken, dat ik in het verlopen jaar de zon zoo dikwijls heb zien opgaan,

en de maan, en dat ik zoo veel bloempjens en regenboogen gezien, en zoo dikwijls uit de lucht adem gefchept, en uit het beekjen gedronken heb; en dan mag ik niet opkijken, maar neem met beide mijne handen mijne muts af, en gluur 'er in.

Zoo denk ik ook aan mijne bekenden, die in dat jaar overleden zijn, en dat zij nu met *Sokrates*, *Numa*, en andere mannen kunnen fpreken, van welken ik zoo veel goeds gehoord heb, en met *Joannes Hus*; en dan is het als of zich rondöm mij de graven openen, en de fchimmen met kaale fchedels en lange grijze baarden oprijzen, en het itof uit den baard fchudden. Dat moet nu zeker de *eeuwige jager* doen, die zoo *na twaalven* in zijn gedoente is. Die oude vroomme langbaarden zullen wel flaapen, maar ook voor uwe gedachtenis en de afche in

uwe graven een vrolijk, vrolijk nieuw-
jaar!!!!

Eene proeve in verzen.

De Romers , die , voor honderden van jaaren ,
Het eerste volk der wereld waren ,
Ten minsten zich verbeeldden zulks te zijn :
Die redenaars , met eer beladen ,
Vermaarde schrijvers hunner daaden ,
En dichters hadden bij 't dozijn :
Die moedig op hunn' heldenschaaren ,
Op hunne *Scipioos* en *Regulusen* waren ,
En reden hadden dit te zijn ,
Die aten eindelijk gezooden en gebraden
Zij krulden 't haar , en dronken vlijtig wijn —
Toen was 't gedaan met hunne heldendaaden ;

Der dichteren eedle rei verviel ;
Hunn' schrijvers werden onervaaren ,
Wel dik van lijf , (zoo ook hunn' redenaaren ,
Die thans niet meer dan beuzelkramers waren)

Maar klein van ziel.

Toen kwamen operas , castraaten

En overspel en advokaaten

En nestelden zich fijn.

ô Dat gezoodene , die gebraten !

ô Die verwenschte wijn !

Brief aan de Maan.

No. 2.

— Zij hebben hem verscheurd , Mevrouw ! Helaas ! de *Thracische* wijven hebben *Orfeus* verscheurd ! En hij was een en-

gel in den fluiër der menschelijke natuur, groot en goed! de waare *Adam* der *Gricken* — laat mij hem beklaagen met traanen en geweën: met een ernstig zwijgen, als geweën en traanen te weinig zijn, en laten alleen stille nokken, als bliksems, in het ontstelde gezicht fladderen en op de bleeke lippen! En zou ik niet? Want zij slingeren zich, even als de vergiftige ijslijke slang om *Laokoöns* heupen, tot aan den nek; hij worstelt vergeefs om het monster af te schudden, en staat daar, als een treurig jammerbeeld, en zijne kinderen rondom hem! —

Op dit hard onverteerbaar brokjen wil ik u ter vervrolijking iet vertellen van *Dafnes* begravenis. Niemand had ooit van onze liefde geweten; en toen zij het meisje wegdroegen, kwam ik als bij geval, en keek naar de kist!! en ging voor-

bij ; maar toen de grafheuvel weder alleen was, en de lieve zoele nacht hem bedekte — doch wat vertel ik u, gij hebt mij immers op het graf gezien.

H I N S O N K U N S .

K U N S . Hoe veel Doktoren heeft *Parijs* ?

Wel honderd, geloove ik, zijn 'er daar.

H I N S . Veel meer, gebuur ! Zie hier 't bewijs:

Deeze eene sterflijst van *Parijs*

Is twintig duizend ieder jaar.

De Lente, op den eersten morgen
van Meij.

Aan de gr. A. L. — g.

Heden wil ik vrolijk zijn,
Naar geen zeden-lesfen hooren,
Blijde zijn; doch niet in schijn,
En geen koning zal mij stooren.
Lente, met haar vreugdeschaar,
Komt uit purpren ooster-zaalen:
Bloemen heeft ze op borst en haar,
Op de schouders nachtegaalen.
Haar gelaat is rood en blank,
En zij drupt van daauw en zegen —
't Spring haar, met geen wijngaard-rank;
Maar met bloeifems-takjens tegen.

Briefwisseling tusfchen mij en mijn
Neef, betreffende de bijbel-ver-
taalingen.

Hoog - geëerde

Hoog - geleerde Heer en Neef!

Onlangs ftapte ik met een kameraad door een dorp ter zijde de kerk heen; de deur van het kerkhof stondt open, en wij gingen 'er op. Het is met 's menfchen hart als met de zee. Daar heerscht van tijd tot tijd ftilte, en dan moeten de fchippers voor het anker liggen. Maar ik houde om den dood niet van dat voor anker liggen, en neem bij zoodanige omftandigheden alle gelegenheden waar om weder vlot te worden, en een verschoeltjen in mijne zeilen te jaagen, daarom ga ik gemeenlijk binnen, als 'er

zoo een kerkhofs-deur openstaat; daar zijn grafheuvels, en kruisen met graf-schriften, en schoone spreuken, en zoo brengt de ééne gedachte de andere voort, en de pols van het hart begint weder te kloppen en *bij zich zelf te komen*.

Het geen ik mijnen hoog-geëerden heer en neef eigenlijk vertellen wilde, is nog niet gezegd; maar het komt nu eerst, en betreft de spreuken op de kruisen. Te weten, ik kende ze allen reeds voor lang, en wist ze van buiten, maar hier aan de kruisen lichten zij mij heel anders toe, nog eens zoo krachtig, dan of zij met vuurige letters geschreven waren. Ik weet niet, dewijl mij een traantjen in de oogen biggelde, of het daarom zoo scheen, of hoe het was. Maar zoo veel heb ik 'er uit bespeurd, dat men niet altijd en van eersten af aan opgelegd is om

eene spreuk te verstaan , en ook niet om ze te vertaalen.

Ik verzoek mijn heer en neef om zijne gedachten , en blijve steeds enz.

Mijn hoog - geëerde heer ASMUS ,

Waardigste heer patroon en neef!

Zekerlijk hebt gij het aan dat biggellend traantjen te danken , neefjen ! dat u de zin van die schoone spreuken geöpend is ; en zekerlijk is men niet altijd opgelegd , om te verstaan , en te vertaalen , inzonderheid wanneer 'er een warme hooger geest in het stukjen schuilt. Deze toch laat zich zonder *sympathetische kunststukken* niet uitbannen , ziet gij ; en als iemand die niet heeft en nogthans bant , dan komt de geest niet zelf , maar zendt

een klein kaboutermannetje, hoog gekapt en wel bepoederd, om de lieden voor den gek te houden. Deze *casus* gebeurt het menigvuldigst bij de nieuwe bijbel-vertaalingen, ziet gij. Want, nadeemaal de neus van weinige menschen voor die foort van gewaarwordingen en onderwijzingen geslepen is, zoo zijn hier de *sympathetische kunststukken* het moeilijkst, en de kaboutermannetjens licht bij de hand.

Komt met den eersten maar ééns bij mij, zotte vent, dan zult gij het zelf zien. Men laat toch de heilige mannen Gods als bel-lettristen, en als *profesores eloquentiae* spreken, en die goede mannen hadden geen erg in de aesthetiek. *Luther* was vooreerst een groot man; houd u aan hem, neefjen, en gaa geene open kerkhofs-deur voorbij. Uw dienaar, enz.

Ter eere van eenen Recensent.

Hoezee! Hoezee! den Recensent,
Aan 't tweemaal lezen niet gewend;
Maar, al las hij ook tienmaal, 'k wed dat zijn oog,
Hoedanig hij keeke, hem toch nog bedroog.

De dood en het meisjen.

Het Meisjen.

Voorbij, ô dood! voorbij!
Och! zie mij toch niet aan:
Ik ben nog jong. Ga vrij.
Ik wil niet met u gaan.

De Dood.

Geef mij uw hand, ô schoone meid,
Ik ben uw vriend; maar niet als veele andere knaapen.
Hou goeden moed! 'k heb u geen straf bereid;
Nesul in mijnen arm zult gij zelf zachtkens slaapen.

Als DAFNE ziek was.

Endymion. Vreemdeling! weet gij geene grafften voor mij?

De Vreemdeling. Jongling! uwe ziel bemint:

Zachte jongling! wees echter niet bedroefd!

Zie! de Lente keert nu weder

En de nachtegaal,

En de bloempjens keeren weder,

En de weërklank ook,

En wij zingen Lenteliedren,

En dan vallen op 't geluid

Duizend witte bloeifems neder.

Jongling zie, de Lente keert nu weder,

En de nachtegaal.

Endymion. Vreemdeling! weet gij geene grafften voor mij?

In Meij.

Duizend bloempjes om mij heen ,

Hoe zij mij lagchjens biën!

Adam heeft ze fraaier niet

In Edens hof gezien.

Hier de groene klaverwei ,

Daar het bosch en 't boschgeklank!

ô Natuur , natuur !

U zij dank !

Brief aan de Maan.

No. 3.

IJlings kom ik tot u met een traan-
tjen in de oogen, heilige klaaggedaante!
kriekjen der natuur! gij grilt om te hoor-
ren, en mij een oogenblik in de plooiën
van uwen zachten sympathetischen rok te
verbergen — ô, Het spijt mij zoo, dat gij
uwen kleinen *Endymion* verloren hebt!

☞ De Duitſche Merkuur, etc.

Van den geliefden *Duitſchen Merkuur*
is het achtſten deels eerste, tweede en der-
de ſtuk uitgekomen. Ook deze ſtukken
zijn rijk en menigvuldig van inhoud,

van boekverkopers-advertisementen , aankondigingen , ook van hymnen , liedjens , uittreksels uit stichtelijke brieven , vertaalingen , en *eigene* vindingen , enz. Het merkwaardige is *het vervolg der oordeelkundige berichten van den staat des Duitschen Parnas* ; niet als of het eenige bijzondere merkwaardigheden van de Duitfche nieuwe letterkunde behelsde , maar omdat het zoo grappig is om te lezen. Men zegt , dat dit opstel van den heer uitgever zelve is ; maar dat is zoo kwalijk te gelooven dat hij veel meer dit opstel , vóór dat het naar de pers ging , niet eens kan gezien hebben , alzoó hij anders die grove vleijerijen , die hem daarin gedaan worden , wel zou hebben uitgefchraapt. Doch dit zij hoe het wil , in deze berichten wordt , na voorafgaande aanmerkingen wat een oorspronkelijk fchrijver , heirvoerer en aanhang-ftichter

al of niet is, en na eenige losse toeren over de journalisten-rotten, clubs en complots, kond en te weten gedaan, als volgt: 1) de heer *Haman* kan wel een origineel-schrijver zijn, maar hij schrijft nonsensikalisch en chaotisch, en volgt de denkbeelden van den *Merkuur* na; 2) insgelijks zal de heer *Herder* zoo een dito wezen, die in het ééne boek meer verduistert dan verklaart, in een tweede als een zeloof schrijft, en in een derde alles uit eene hypothese afleidt; dus zal ook 3) helaas de heer *Klopstock* tot de partij van *Haman* en *Herder* behooren, evenwel zal hij een' verheven geest hebben, die in zijn nieuwerwetsch *prosa* al te gedrongen en puntig, in zijne voorlagen chimeriek en in zijne oden zich hooggezwollen vertoont; 4) den heer *Göthe* wordt recht gedaan, maar hij is door eene treurige sympathie tot de ge-

zindheid vervoerd dier genen , van welke zelfs hier of daar ééne gedrukte belijdenis te lezen is ; ook zal hij mildzuchtige uren hebben , enz. 5) de twee heeren graaven *van Stolberg* hebben wel talenten , die in het oog vallen , doch zij werken op eene vreemde manier ; 6) wordt de heer *van Gerstenberg* wel geroemd , maar ook niet geheel zonder eene *maar* ; en van de heeren *Burger* , *Miller* , *Höltij* , *Vos* , enz. wordt veel waarheid gezegd ; 7) ook wordt zelfs S. T. *Asmus de Bode* niet vergeten ; hij is een zeer ijverig lofredenaar van *Klopstock* , en kon , als hij aan die droevige lofsprekingen zoo niet verkleefd was , zich eigen verdienste verwerven ; maar nu is het te vergeefs gefluit , vooräl omdat hij de grillen heeft , van zijn neus in mystiek en avontuurlijk ontuig te steken , daar toch bij slot waarlijk niets verstandigs van worden kan , enz.

Wij hebben geene commissie, van wege de andere heeren, om iet te antwoorden: ook zullen zij wel het geen tot hunnen lof, berisping of leering gezegd is, heel stil in den zak willen steken; maar van wege S. T. *Asmus* hebben wij het volgende tot antwoord te melden:

- 1) dat hij zich met zijn gantsche huis tot dato dezes God dank heel wel bevindt:
- 2) dat lofspreken een natuurlijk gebrek in hem is; voorts dat het enkel als toevallig moet beschouwd worden, dat hy dit zijn natuurgebrek juist tot lof van *Haman*, *Klopstock*, *Herder*, enz. in beweging gebracht heeft, en dat dit ongeluk even goed een' anderen voorganger van partijën kon getroffen hebben; 3) dat hij allervrindelijkst bedankt voor de gunstige uitspraak, dat hij niet onwaarschijnlijk cigen verdiensten zou kunnen verwerven, maar tevens dat het hem spijt,

dat, nadien zijne denkbeelden van *verdienen* eenigzins geneigd zijn te verschillen van de denkbeelden van den *Duitschen Merkuur*, hij van dezen welmeenenden raad geen gebruik kan maken, dat hij 4) gehoorzaamst verzoekt, dat hem van tijd tot tijd uit *Weimar* licht en raad aan de hand mogen gegeven worden omtrent het beschaaven van zijne geschiktheid, hoedanig die dan ook zij, en bijzonder over de mystikerij; en, nadien 5) de *Duitsche Merkuur* ééns vooral een boek voor de nakomelingschap is, en zijne, (*Asmus*,) werken nu uitgekomen zijn, dat hij toch in de volgende stukken van den *Merkuur* 'er met en half - blaauw oog mag af komen, aangezien hij het zich anders wel zou kunnen aantrekken; eindelijk 6) dat hij den *Duitschen Merkuur* en den Heer uitgever en deszelfs *genius* alles goeds

wenscht, en hem bedankt voor de loflijke aankondiging der vertaaling van *Tristram Shandy*, door den Heer *Bode*, die hij, *Asmus*, ook goed vindt.

HINS EN KUNS.

- H. Zijt gij ook voor de filosofij?
- K. Wat is dat? zeg dat eerst 'er bij.
- H. Het is de leer, dat *Hins* geen *Kuns* en *Kuns* geen *Hinsjen* zij.
- K. 'k Ben niet voor de filosofij.

Lied.

Ik ben een *Duitsche* jongen !

Mijn haar is kroes en breed mijn borst ,

Mijn vader was

Een eerlijk man ; ik ben het ook.

Wanneer mijn oog het onrecht ziet ,

Dan rijst mijn kroeze haar te berg ,

En mijne hand

Zwelt op , tast toe , en grijpt het zwaard.

Ik ben een *Duitsche* jongen !

En bij den naam van „ vaderland ”

Klopt mij het hart ,

En mijn gezicht wordt rood als vuur.

Ik ken een lief *Duitsch* meisje ,

Haar oog is blaauw , en zacht haar blik ,

En goed haar hart ,

En blaauw , ô *Hertha* , blaauw haar oog !

Wie niet stamt van *Tuiskon*,
Die gluure naar dat meisje niet!

Hij gluure niet.

Als hij niet van *Tuiskon* stamt!

Want uit haar helder blaauwe oog,
Straalt voor een edel jongling vreugd!

Zij moet bemind,

Moet voor een' edel' jongling zijn!

Ik ben een Duitsche jongen,

En zie bedaard en fier in 't rond,

Of 'er een zij

Die naar het meisje gluuren wil.

☞ EMILIA GALOTTI, een Treurspel van GOTTHOLD EFRAIM LESSING. *Berlin*, bij Vos enz.

Ik wou wel doen, gelijk de schilder *Conti*; hij zette eerst het schilderij van *Emilia* omgekeerd tegen een' stoel, maar de lezers hebben denklijk zoo veel geduld niet als de *Prins*, ik wil het daaröm ten eersten omkeeren, ten einde zij de ronden zich voordoende figuren zien mogen, den ruwen stijven *Odoardo*, den wellevenden goeden *Appiani*, de engel *Emilia*, den schoonen wrevelen infamen zondaar *Angelo*, en den nog infamer schelm en tafellekker *Marinelli*.
„ De kunstenaar schijnt met zijne oogen
„ geschilderd te hebben, omdat 'er op den
„ langen weg van het oog door den arm
„ in het penseel zoo weinig verloren is

„gegaan; alles is als uit het spiegel ge-
„stolen; neen, het stuk moet niet op-
„gehangen worden, maar bij de hand
„blijven, niet waar?”

Het eerst dan, dat ik van dit *Treurspel* te zeggen heb, is, dat het mij be-
haagd heeft. Dat is nu wel juist niet
veel gezegd, maar het is ook nooit mij-
ne zaak geweest, om veel te zeggen;
en die zeide, dat het hem niet behaagd
hadt, die zeide toch nog minder. Ze-
ker, indien ik 'er verstand van had, wat
tot een goed *Treurspel* behoort, dan kon
ik alles wijdlopig met redenen beklee-
den, en zeggen zoo en zoo en dit en
dat en daarom. Maar nu kan ik slechts
eenvouwig zeggen, wat mij voornaamlijk
behaagd heeft, en dat wil ik vrijuit doen,
opdat de schilder *Conti* mij niet naar het
klooster zende. Mij heeft dan voornaam-
lijk behaagd de hoogmoed van den

schilder *Conti* in zijn gesprek met den *Prins*, voornaamlijk dat *Camillo Rota* het dood-vonnis toch niet medegenomen hadt, voornaamlijk het morgenbezoek van den ouden *Odoardo*, voornaamlijk *Pirro* en *Angelo*, voornaamlijk *Odoardo* en *Klaudia*, voornaamlijk dat *Emilia* voor den graaf *Appiani* niets op haar hart wilde houden, voornaamlijk de melancholieke zwermerij van den graaf *Appiani*, voornaamlijk zijn gesprek met den tafellekker, voornaamlijk *Angelo* en *Marinelli*, voornaamlijk *Emilia*, voornaamlijk *Marinelli* en *Klaudia*, voornaamlijk *Orsina* en *Marinelli*, voornaamlijk *Odoardo* en *Orsina*, voornaamlijk *Marinelli*, de *Prins* en *Odoardo*, voornaamlijk dat heele stuk van „de kunst, die om brood loopt,” tot *Odoardo's* schoone „Bruiheen.” De schoot in het eerste Toneel van het derde Bedrijf

heeft mij recht doen schrikken; ik was nog op geen honderd mijlen na eenen schoot te verwachten. Ook heeft mij die *Orsina* een- en andermaal recht gefurpreneerd; de henker verwachte zoo veel geest, stoutheid en vaste woede van zulk eene vodde! maar het is zelfs een verduiveld vroumensch, doch meesterlijk, zoo als het ander.

Eene zaak heb ik niet recht in 't hoofd kunnen krijgen, hoe naamlijk *Emilia*, *bladz. 149.* om zo te spreken bij het lijk van haaren *Appiani* aan haare schaa-king door een ander man en aan haar warm bloed denken kon. Mij dunkt, in haare plaats had ik naakt door een heirleger van de wellustigste duivels willen gaan, en geen één hadt het durven waagen, om mij aan te raaken. Doch dit komt zeker mij zoo maar voor, en ik heb het slechts enkel gezegd, om

geheel uit te praatē. Ik zou het ook niet veel met den Heer *Lesfing* verkerken willen. Hij geeft geen kamp; schoon hij zich met een' gemeenen Bode wel niet zou inlaten, hij is zoo gewoon aan geheim-raaden.

De Historie van *Sir* ROBERT.

Sir Robert, die als één der zotten,
Sir Robert kon dit niet verhoên,
Met liefde valt 'er met fatzoen,
Zoo min als met den droes te spotten;
Sir Robert, die als één der zotten,
Wat liefde koesterde in zijn hart,
Van *Betty* vaak voor 't hoofd gestooten,
Bezweek voor zijne minnesmart,

En hadt tot sterven nu befloten.

Wat drommel! kraakt gij zulke nooten,

Sir Robert? ja, daar zit niet op;

Hij gaat naar *Betty* toe, en schiet zich voor den kop.

Daar vraagt Jan alleman, op 't schieten toegeschooten;

Hoe 't met *Sir Robert* is gesteld?

» Ô He!» zei *Betty*: » geen geweld!

» Hij heeft zich voor den kop geschoten.»

Over de nitmuntendheid der geleerden, met eene lange aantekening uit *B A C O*.

Daar heb ik laatst gegeven, en dat spijt mij recht. Nu, het is ons juist zoo kwalijk niet te nemen; wij hebben 'er geen verstand van, en daarbij hebben wij gemeene leeden onze driften en harts-

togten, die ons vaak verder bij de ooren trekken, dan wij wel wilden, ja wel dan wij wilden, maar het is toch spijtig, en het komt onderweg iemand geduurig weder te binnen. Het beekje zoo stil, denk ik als ik over een vondeltje ga, en gij hebt zoo gekeven!

Hmm! Het is toch droevig met die driften en hartstogten! Men kon in de wereld leven, als een kind aan moeders borst, indien zij het spel niet bedorven; maar zij bederven het! Aan den *mast gebonden* en *slijk in de ooren* is lastig en omslagtig, en het *Harpstukjen* is zoo moeilijk te treffen. (*) — Ja, maar dat

(*) *Restat de remediis parabola non abstrusa ea quidem, sed tamen prudens et nobilis. Proponuntur enim mali tam callidi, et tam violenti remedia tria. Duo à Philosophia: tertium à*

Re-

dat is toch recht curieus, dat de geleerden ook kijven! Lie weten toch beter, en kunnen met de filosofij een stukjen opdeunen, dat Tijgers en Leeuwen de handen likken, en hout en steenen be-
gin-

*Religione. Atque primus effugii modus est, ut quis principiis obstet, atque omnes occasiones, quae animum tentare, et sollicitare possint, sedulo devitet: id quod obturatio illa aurium denotat; atque hoc remedium ad animos mediocres, et plebeios necessario adhibetur, tanquam ad comites Vliffis. Animi autem celsiores etiam versari inter medias voluptates possunt, si decreti constantia se muniant: quin et per hoc, virtutis suae experimentum magis exquisitum capere gaudent; etiam voluptatum ineptias et insanias perdiscunt, potius contemplantes, quam obsequentes; quod et Solomon de se professus est, cum enumerationem voluptatum, quibus disfluebat ea
sen-*

ginnen te dansen. Dat kunnen de geleerden: dat heeft 'er reeds één voor duizend jaaren gedaan; en wat voor *Paspagees* zullen zij zedert dien tijd niet geleerd hebben? *Sans comparaison!* Nijjd, ijdel.

sententia claudat: Sapientia quoque perseveravit mecum. Itaque huiusmodi heroës inter maximas voluptatum illecebras se immobiles praestare, atque in ipsis earum praecipitiis se sustinere queant, tantum ad Vlisfis exemplum, interdictis perniciosissis suorum consiliis et obsequiis, quae animum maxime omnium labefactare et solvere possint. Praestantissimum autem in omni genere est remedium Orphei; qui laudes Deorum cantans et reboans, SIRENUM voces confudit, et summovit. Meditationes enim rerum divinarum, voluptates sensus non tantum potestate, sed etiam suavitate superant. Eaco de sapientia Veterum.

ijdelheid, gierigheid, wellust en hoe dat ongediert meer heet, daar weet een geleerde niet van, dat moet alles voort, en dat is nog maar eerst het stemmen voor de muziek, het kammen en wassen om audientie te hebben bij het *Naaimisjen* van den Hemel. En evenwel kijken zij zoo veel en zoo geweldig onder malkanderen, en dit kan ik juist niet te wel begrijpen, en dan komt mij alles in het hoofd, allerhande glijkenissen enz. Bij voorbeeld, toen ik nog een jongen was met andere jongens, was 'er in ons dorp ook een meisjen, dat *Rebekka* heette. Zij hadt een paar blaauwe oogjens, en haar gelaat was blank en rood, en wij jongens vrijdden allen naar haar. Zoo als het menigmaal gebeurt, dat een blinde kip ook een koorntjen vindt, zoo ging het ook hier. *De gustibus non est disputandum*; kort

en goed , zij drukte mij ééns onder vier oogen de hand , en zeide , dat ik het was , en dat ik het altijd blijven zou. Ik kan het niet genoeg zeggen , welk een steen mij toen van het hart viel , en hoe mij nu dag en nacht zoo kort , en alles zoo ligt wierdt. Mij verdroot geene moeite , ik liet alles zoo als 't was , en was altijd wel te vreden , en hoe ik gesteld was , wanneer de anderen over het meisjes en over haare gunst disputeerden , en onderling keven , hoe ik dan te moê was , en hoe weinig lust ik had , om mede te kijken , dat weet ik.

Ik wil nu slechts zoo veel zeggen , dat het recht zot is , dat ik hier een zoo oud herders - deuntjen vertel , welk hier geheel niet te pas komt ; maar indien iemand bij het naameisjen van den Hemel zoo stond , als ik bij *Rebekka* , die zoude zeker niet kijfchtig noch knorrig wezen ! En

menigmaal kan het iemand voorkomen ,
of het met de heeren geleerden , en het
kammen en waschen en de audientie zoo
wel alles in den haak zijn moge.

Bericht van ASMIDIUS, benevens
het bijgevoegde formulier.

Asmodius , de deugeniet ,
Zaait twijfling in veel harten ;
ô Heer Asmodi! doe dat niet ,
En scheer je naar den zwarten !

Brief aan ANDRIES, betreffende
de illuminatie.

Wij hebben hier gister avond eene *illuminatie* gehad, mijn waarde *Andries*. Ziet gij, dan hangen 'er lampjens in alle heggen en steggen, en dan zijn 'er eerepoorten en boogen met lampjens, en zoo een *S. Michiel*, die met den draak vecht, en de tuinhuisjens zijn vol lampjens boven en onder, en dicht bij het water zijn lampjens, zoo dat men ook de vischjens kan zien dartelen, en dan gaan 'er zoo veel lieden uit *Hamburg* in den hof kuieren, ziet gij, en dat heet eene *illuminatie*, en het is heel curieus ook, om te kijken, en kost veel olij. Ja, *Andries*, wij hadden met ons beiden ons levenlang 'er genoeg aan te branden gehad, maar dan was 'er geene *illuminatie* van geworden, *Andries*, en wie dan zoo veel

olij heeft, ziet gij, die laat hem dan zoo branden.

Dergelijke *illuminatien* nu zijn slechts voor groote heeren en potentaten, doch lieden als gij en ik kunnen evenwel ook gaan kijken, en gij hadt ook kunnen kijken, maar gij zijt altijd op de verkeerde plaats. Ik zou het u te vooren wel hebben kunnen schrijven, maar ik dacht, het was ook nog tijds genoeg, al vernaamt gij het eerst naderhand. Hier is een prins geweest en eene prinses, ziet gij, en daarom heeft de genadige heer het zoo fraai gemaakt, en ook de kanonnen laten losfen. Ik wou toch, dat ik het u te vooren geschreven had, dan hadt gij de kanonnen ook kunnen hooren. Maar, als gij tijd van leven hebt, dan zult gij toch nog wel gelegenheid hebben, om kanonnen te hooren. Ik zal het u ook

zeker schrijven , als 'er weder geillumineerd wordt.

Sapperment, *Andries*, dat waren eerst veel lampjens! ook stondt de maan aan den hemel, en schein — voor den prins en voor ons allen. Vaarwel, enz.

H I N S E N K U N S .

H. Mijn jongen! ja! dat is een jongen, man!

't Gelaat zoo rond als ooit een appel wezen kan.

Hij gaat, hoor toe! in gaven, waard te looven,

Zijn makkers zeker ver te boven.

Wat meent gij wel? hij spelt al frisch!

En zaagt ge hem bij onze avondbede,

Dan ziet hij uit als bad hij mede;

Doch knijpt terwijl elk' ander' aan den disch.

Nu, *Kuns*, waar vóór houdt gij dien kwant?

K. Wel, bij mijn ziel, voor een' aanstaanden predikant.

Brief aan ANDRIES.

Daar schrijf ik u al weder! Nu sta het deze keer maar rond, mijn lieve *Andries*, vooréerst zult gij nu rust hebben. Ik kan toch zoo niet in het wild schieten, maar moet iemand hebben, daar ik op mik, en gij zijt mij zoo net geschikt en van pas, niet te dom en niet te schrande, en uw hart is niet kwaad. Ook wil ik u de hand van broederschap wel geven, broeder *Andries*.

Het geen gij mij, onder dato van den 34sten pasfoto schrijft, van het nieuwe houten been en de beerenmuts, die gij

voor den ouden lammen *Dirk*, heimlijk op zijn stroobed hebt doen leggen, heeft mij niet kwalijk behaagd; maar daar moet ik hartig om lagchen, dat u de tanden nu nog zoo wateren, om een bedankjen van hem te hebben. Ja de tanden wateren iemand dan zoo, *Andries*, maar men moet alles maar frisch opflokken. *Dirk* blijft toch in het land, en gij kunt alle dagen, als hij voorbij hinkt, uw houten been en uwe beerenmuts nog zien. Maar het bedankjen woudt gij al te geern te lijf? Nu! pluk daaröm uw haar niet uit: het gaat andere eerlijke lieden ook zoo; men verbeeldt zich, dat iemand 'er wonder wat mede geholpen is, en het is niet zoo; ik heb weleer ook zoo gedacht, maar federt *Bartholomei* heb ik mij vast bepaald, dat ik van geen bedankjen hooren wil; en als mij iemand daar wat wijdloopig mede aan boord

komt, dan karbatsch ik 'er op los, en dat alles uit *purum putum* eigenbelang, waarächtig uit *purum putum* eigenbelang. Want kijk, *Andries*, dat zult gij ook bevinden, als de zaak onder de menschen is, en *Dirk* bedankt heeft, dan heeft men zijn' loon weg, en alles is zuiver en voorbij; en wat is het dan groot te geven, als men het heeft? Maar wanneer 'er geene ziel van weet, kijk! dan heeft men nog altijd den knoop op de zak, dan is het nog altijd een trouw medgezel des middernachts en op reize, en men kan het ordenlijk op het hoofd zetten als een helm, wanneer 'er onwe-der opkomt. Een hartlijk bedankjen is wel aangenaam, oude gek, maar dit is evenwel ook geen hondsvotterij, als men heimlijk aanfluipt, en als een onzichtbare beschermgeest achter den rug van het arme volkjen staat, en aanschouwt,

hoe het werkt, hoe het zich verblijdt, en in de hand klapt, en naar den onbekenden weldoener zoekt. En dan moet men hen zoeken laten, *Andries*, en met zijn hart zoo de wereld doorkruisen.

Maar, hoor, men moet ook niet elken gek geven, die ons toefluit. De menschen willen allen geern hebben, en het is evenwel niet altijd goed. Gebrek is over het algemeen gezonder dan overvloed, en trouwens, geloof mij, het is veel gemaklijker te geven, dan wél te geven. *Dirk* moest iet op het hoofd hebben, en een nieuw been ook, dat verstaat zich, maar daar komen heel dikwijls gevallen voor, waar in het beter en edeler is, te weigeren, en zich hard te vertoonen.

Versta mij niet verkeerd; wij moeten niet vergeten, wél te doen en mede te deelen, dat heeft mij onze Heere *Chris-*

tus ook gezegd, en wat *Hij* gezegd heeft, *Andries*, daar laat ik mij voor doodslaan. —

Hebt gij wel ooit de *Euāngelisten* met aandacht gelezen, *Andries*? — Hoe alles, wat *Hij* zegt en doet, zoo *wel-daadig* en *zinrijk* is klein en stil, zoo dat men het kwalijk gelooft, en tevens zoo boven alles groot en heerlijk, dat ons het kniebuigen aankomt, en men het niet begrijpen kan. En wat denkt gij wel van een land, waar in zijne *heerlijke* leere in het hart van alle en een iegelijk mensch ware? Zoudt gij in dat land niet wel wonen willen?

Ik heb een' helder schoone star voor mij aan den hemel uitgekeeken, waar ik mij, in mijne gedachten, verbeelde, dat *Hij* daar zijn verblijf heeft met zijne leerlingen. Die star zegen ik in mijn hart, en bid ze aan, en dikwijls als ik 's nachts

onderweg aan den *Rabbuni* denk, en na die star opkijk, overvalt mij een kloppen van het hart, en eene zoo koene boven-aardsche ongerustheid, dat ik wezenlijk dikwijls denk, dat ik tot wat beters bestemd ben, dan tot brieven bestellen; ondertusfchen ga ik zoo maar mijn weg, en vind ook wel fchielijk dat dit mijn beroep is. Halt! het wordt al dag, en de morgenfchond kijkt door het gordijntje in het venster! Jongen, ik heb het zoo wél daar achter het gordijntjen in deezen uchtend! Ik zou u wel omhelzen, als gij die fataale zuure lucht uit de maag niet bij u hadt. Vaarwel, oude *Zuurmuil*, en groet uwen h. pastoor, daar ik respect voor heb, omdat hij zoo een lieve goede heer pastoor is, en 'er zoo godzalig uitziet, als of hij altijd aan iet dacht dat aan geene zijde

der wereld is, en ook omdat hij niet heel dik is.

's Morgens bij mijn lampjen, dat NB. niet is één van die vermaarde „nachtlampjens der wijzen,” maar een heel natuurlijk lampjen met traan.

Op het graf van mijnen Vader.

Vrede daale op deezen grafzerk neêr!

Vrede, het wenschelijkst van Gods gaven!

Hier ligt een goed man begraven,

En mij was hij mêer.

Nooit kan ik vergelden, 't geen hij deedt;

Als een milde star uit beter kringen

Vloeide hij van zegeningen;

Nooit wist ik van leed.

Hij ontsliep, en ligt onder dit gesteent'.

Stille, zoete troost, van God gegeven;

Voorsmaak van het eeuw'ig leven,

Zweeft om zijn gebeent!

Tot hem Jefus Christus, onze Heer,

Vriendelijk zal wekken. Ach! de braave,

Onder deezen zark begraven,
Was voor mij nog meer.

Burgersdyk

f. 350

P. 1200

